

Nr 10

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag till lärarutbildning jämte motioner

1. **Vissa gemensamma frågor.** Regeringen har i propositionen 1975:1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 373–384) behandlat vissa lärarutbildningsfrågor av allmän karaktär.

Regeringen har vidare under punkterna F 1 och F 3 (s. 384–390 resp. 392–395) bl. a. föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna,
2. bemyndiga regeringen att besluta om antalet intagningsplatser vid förskoleseminarierna.

MOTIONERNA

1975:268 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1975:261 –

1. att riksdagen uttalar sig för en väsentligt ökad utbildning av förskollärare,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om en flerårig ökningsplan,
3. att riksdagen beträffande budgetåret 1975/76 uttalar sig för en ökning av antalet intagningsplatser med 300 utöver regeringens förslag samt beslutar att härför erforderliga medel skall anvisas på tilläggsstat för budgetåret 1975/76,

1975:819 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till försöksverksamhet med lärarhögskolemedverkan i den statliga fortbildningsverksamheten,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om samverkan mellan lärarhögskola och universitet, uppdragsutbildning m. m. samt utbildning av fritidspedagoger m. fl.,
3. att riksdagen hos regeringen begär att den i budgetpropositionen aviserade arbetsgruppen för översyn av lärarhögskoleorganisationen också får i uppdrag att lägga fram förslag om lärarhögskolelokalernas framtida användning,
4. att riksdagen hos regeringen begär att den departementala arbetsgruppens förslag remissbehandlas innan ändringar beträffande den av 1967 års riksdag beslutade lärarhögskoleorganisationen föreslås,

1975:1342 av herr Alsén m. fl. (s,c,m,fp) vari hemställs att riksdagen – i avvaktan på vidare utredning av lärarutbildningens organisation och lokalisering – följer skolöverstyrelsens förslag, dvs. beslutar att intagning till mellanstadielärarutbildning under budgetåret 1975/76 skall ske vid samtliga 15 lärarhögskolor, innebärande att lärarhögskolan i Uppsala får minst 24 platser på berörd linje,

1975:1357 av fru Fränkel (fp) och fru Söder (c) vari hemställs att riksdagen begär att förslag om åtgärder för att trygga sysselsättningen för de anställda vid lärarhögskolorna snarast läggs fram,

1975:1370 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt gäller hemställan att riksdagen uttalar att intagningen till den ordinarie förskollärarutbildningen successivt kraftigt utökas (yrkandet 2),

1975:1380 av herr Jonsson i Mora (fp,s,c,m) vari hemställs att riksdagen beslutar att från och med läsåret (budgetåret) 1975/76 till lärarhögskolan i Falun förlägga utbildning av fritidspedagoger,

1975:1392 av herrar Nordgren (m) och Olsson i Järvsö (c) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att lärarutbildning även fr. o. m. budgetåret 1976/77 skall finnas på de femton orter där lärarhögskolor nu är inrättade,

2. att riksdagen beslutar att skolöverstyrelsens förslag om en basorganisation vid lärarhögskolorna skall genomföras,

3. att riksdagen beslutar att vid lärarhögskolan i Gävle även fr. o. m. budgetåret 1976/77 intagning skall ske till såväl lågstadielärlar- som mellanstadielärlarlinjen,

4. att riksdagen uttalar att överkapaciteten inom lärarhögskoleorganisationen bör nyttiggöras på de sätt som anges i motionen.

UTSKOTTET

Under detta avsnitt kommer utskottet att behandla vissa dimensioneringsfrågor, lärarhögskoleorganisationen samt frågan om nya uppgifter för lärarhögskolorna.

Dimensioneringsfrågor

Skolöverstyrelsen har redovisat förslag beträffande dimensioneringen av bl. a. klass- och ämneslärarutbildningen under åren 1975/76–1985/86. Enligt dessa beräkningar bör under en tioårsperiod per år tas in ca 160 studerande på lågstadielärlarlinje, ca 540 studerande på mellanstadielärlarlinje och ca 1 000 studerande på ämneslärarlinje. En av förutsättningarna för beräkningarna har varit att balans mellan behov och tillgång skulle uppnås år 1985 enligt ett s. k. maximalalternativ.

Utskottet har i dimensioneringsfrågan haft överläggningar med företrädare

för utbildningsdepartementet, skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Samtal i ärendet har förts med företrädare för Sveriges lärarförbund och Lärarnas riksförbund.

Under de senaste femton åren har gjorts flera lärarbehovsbedömningar. De lärdomar man kunnat dra av dessa bedömningar är att en prognos endast kan klarlägga en tendens och att man därför inte kan förvänta sig att prognossiffrorna ger uppgift om det exakta behovet. Det är nödvändigt att prognoser bedöms utifrån denna erfarenhet.

Vid den slutliga bedömningen av lärarutbildningsbehovet blir det en huvudfråga, huruvida det skall vara en strikt överensstämmelse mellan arbetsmarknadsbehovet inom skolan och utbildningskapaciteten eller om utbildningen vid lärarhögskolorna kan vara riktad mot en bredare arbetsmarknad än enbart skolområdet. En annan viktig fråga är om det inom ramen för utbildningskapaciteten skall finnas vissa marginaler för t. ex. politiska reformer som har konsekvenser för arbetskraftsbehovet i skolan.

Ett prognosarbete bygger i vissa delar på kända faktorer, t. ex. årskullarnas storlek och de i tjänst varande lärarnas pensionsavgång. Antaganden beträffande lärarbenägenhet kan dock vara mycket komplicerade frågor. Skolöverstyrelsen och statistiska centralbyrån hade således beträffande 1972 års prognos mycket skiljaktiga meningar i denna fråga. När det gäller det faktiska lärarbehovet vid en viss tidpunkt i framtiden påverkas lärarbehovet också av de många andra faktorer som inte kunnat förutses vid prognosens uppgörande.

Det föreligger i vad gäller dagens situation en avsevärd skillnad mellan å ena sidan det lågstadieläraröverskott som enligt Sveriges lärarförbunds prognos från februari 1974 på grundval av det statistiska materialet skulle vara för handen läsåret 1974/75, nämligen 1 100–1 400 tjänster för lågstadielärare, och det mycket obetydliga överskott som fanns registrerat hos arbetsförmedlingen vid början av vårterminen 1975, nämligen ca 100 lärare, varav ca 30 kunde ta anställning utanför hemorten. Även andra faktorer än lokal bundenhet påverkar ofta lärares benägenhet att ta ledig plats varför överskottet torde vara praktiskt taget obefintligt. Det prognostiserade överskottet i fråga om mellanstadielärare angavs i februari 1974 till 1 000–1 300 tjänster för läsåret 1974/75 och det faktiska antalet hos arbetsförmedlingen registrerade arbetssökande var i början av vårterminen 1975 ca 510, varav ca 140 kunde ta anställning utanför hemorten. Mot bakgrund av bl. a. de av lärarförbundet prognostiserade överskotten blir den stora frågan vad de under senare år examinerade lärarkandidaterna nu gör. Den nuvarande situationen på lärarnas arbetsmarknad synes endast till viss del bero på att oförutsedda faktorer spelat in, t. ex. bristen på behöriga speciallärare och inrättandet av nya lärartjänster för medel som ställts till kommunernas förfogande från anslaget Särskilda åtgärder på skolområdet.

Under åren 1975, 1976 och 1977 kommer det – med hänsynstagande till en erfarenhetsmässigt beräknad studieavbrottsfrekvens – att ha utexaminerats totalt ca 2 700 lågstadielärare. Därefter kommer det som en följd

av förslaget i propositionen 1975:1 att utexamineras ca 150 lågstadielärare per år. För läsåret 1977/78 har skolöverstyrelsen angett ett prognostiserat överskott motsvarande ca 4 700 lågstadielärartjänster. Även om barnantalet på lågstadiet minskar är det oklart hur tillförlitligt detta prognostiserade överskott är. När det gäller mellanstadielärare anger skolöverstyrelsen för läsåret 1978/79 ett prognostiserat överskott motsvarande 400–1 700 tjänster.

Det bör erinras om att det finns faktorer på lärarområdet som – i enlighet med de förutsättningar som gäller för allt prognosarbete – inte beaktats i den aktuella lärarbehovsbedömningen och som i större eller mindre grad kan tänkas påverka lärarbehovet under den närmaste tiden, exempelvis förändringar som beror på politiska reformer. Man kan nämna förlängningen av ersättningstiden för föräldrapenning, tillskapandet av institutet facklig förtroendeman, förslaget om en rörlig pensionsålder och besluten beträffande särskilda åtgärder på skolområdet, vilka inneburit en ökad lärartäthet. En faktor som långsiktigt skulle kunna få betydelse för lärarbehovet är resultatet av det arbete som bedrivs av delegationen för arbetstidsfrågor (A 1974:09).

Under läsåret 1974/75 var antalet sökande 6 110 till 1 992 intagningsplatser vid klasslärarutbildningen och antalet sökande 3 860 till 1 350 intagningsplatser på ämneslärarlinjen. Om tillträdet till vissa lärarutbildningar nästan helt begränsas vissa år kan det innebära en avsevärd orättvisa mellan olika studerandegenerationer. Det är en allmänt accepterad princip att såväl individernas som arbetslivets behov måste beaktas vid planering av utbildning. I detta konstaterande finns en viss spänning inbyggd. Det är förstäelfigt om företrädare för personalorganisationer i hithörande frågor har en viss uppfattning och de, som önskar tillträde till olika lärarutbildningar, en annan. Principen att såväl individernas som arbetslivets behov av utbildning skall beaktas vid all utbildningsplanering framhålls av 1968 års utbildningsutredning. I propositionen 1975:9 ansluter sig föredragande statsrådet till denna övergripande syn på utbildningsplaneringen.

De snabba och kraftiga svängningarna i de olika lärarutbildningarnas dimensionering innebär svårbemästrade problem för utbildningsorganisationen. Som exempel på sådana större svängningar vill utskottet crinra om att det läsåret 1971/72 fanns drygt 2 300 intagningsplatser på ämneslärarlinje och att det nu föreslås ca 1 000 platser på denna linje. Läsåret 1969/70 fanns 2 208 platser för mellanstadielärarutbildning, och för nästa läsår beräknas 540 platser för denna utbildning. Slutligen fanns för läsåret 1968/69 1 776 intagningsplatser för lågstadielärarutbildning medan det för läsåret 1974/75 fanns 912 sådana platser. För budgetåret 1975/76 föreslås 168 intagningsplatser för lågstadielärarutbildning.

Utskottet har inte blivit övertygat om att det är riktigt att så drastiskt sänka intagningskapaciteten för lärarhögskoleorganisationen som det nu föreslagits. Utbildningsbehovet inom undervisningsyrkena bör bedömas även från utbildningspolitisk synpunkt, t. ex. mot bakgrund av de studerandes efterfrågan på utbildning.

Större hänsyn måste också tas till prognosens osäkerhet.

Utskottet vill dessutom erinra om att 1974 års lärarutbildningsutredning har i uppdrag att långsiktigt överväga hur lärarhögskolornas befintliga resurser skall användas bl. a. för fortbildning (UbU 1974:17, rskr 1974:172). En ökad fortbildningsverksamhet kan komma att öka det framtida behovet av en vikarieorganisation i skolväsendet.

Vidare möter det redan i dag stora svårigheter att tillgodose behovet av behöriga vikarier för kortare tid än en termin, ett förhållande som styrks av en förfrågan som utskottet gjort hos ett antal länsskolnämnder. Erfarenhetsmässigt vet man att det alltid föreligger ett visst behov av vikarier. Bedömningen av i vilka former detta behov skall tillgodoses kan vid förväntningar om framtida läraröverskott bli en annan än under tidigare markanta bristsituationer. Ett system med statsbidrag för reservvikarier i skolväsendet provas för närvarande av regeringen. Ett sådant system kan få stor arbetsmarknadspolitisk effekt.

Mot bakgrund av det anförda skulle utskottet egentligen helst se att antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna ej nu sänktes så drastiskt. Med hänsyn till att planeringen för läsåret 1975/76 fortskridit relativt långt anser utskottet att riksdagen måste iakttä försiktighet i fråga om annan intagningskapacitet för budgetåret 1975/76 än som förutsatts i propositionen. Utskottet anser emellertid att medel bör få disponeras för ytterligare 48 platser för lågstadielärarutbildning. Utskottet förutsätter samtidigt att den i propositionen aviserade arbetsgruppen för lärarhögskolefrågor för de närmast följande budgetåren allvarligt överväger problem som är förenade med drastiska förändringar i intagningskapacitet och därvid bl. a. beaktar vad utskottet ovan anfört. Vidare anser utskottet att eventuella förslag om ändring av nuvarande lärarhögskoleorganisation – om vilken riksdagen fattat beslut år 1967 – bör läggas fram först efter hörande av 1974 års lärarutbildningsutredning (LUT 74). Riksdagen bör som sin mening ge utskottets uppfattning till känna för regeringen.

Utskottet vill i detta sammanhang även ta upp frågan om dimensioneringen av *förskollärarutbildningen*. Denna fråga behandlas i motionerna 1975:268 och 1975:1370. Motionärerna önskar för budgetåret 1975/76 en ytterligare ökning med 300 platser av den för detta år föreslagna intagningskapaciteten om 3 048 platser. Vidare anses att intagningen till förskollärarutbildningen på sikt väsentligen måste utökas.

I det föregående har utskottet diskuterat de utbildningsorganisatoriska problem som är förenade med periodvis kraftiga svängningar i utbildningskapaciteten. En avsevärt ökad dimensionering av förskollärarutbildningen kan komma att medföra risk för att denna utbildning i framtiden skulle behöva minskas mycket kraftigt. Härmed skulle följa samma svårigheter som nu är förknippade med föreslagen minskning av lågstadielärarutbildningen. Utskottet vill samtidigt peka på de möjligheter som finns till vida-

reutbildning av barnskötare till förskollärare, vilket medför en ytterligare ökning av antalet förskollärare. Utskottet har kunnat konstatera att den sammanlagda intagningskapaciteten för såväl förskollärare som lågstadielärare under de senaste fem åren varit tämligen konstant, nämligen ca 3 200 platser. Behovet av en närmare kontakt mellan lågstadium och förskola skulle kunna främjas av att lågstadielärare – med kompletterande utbildning – tjänstgjorde i förskolan, liksom förskollärare med viss vidareutbildning skulle kunna tjänstgöra på lågstadiet. Att överväga frågor om anordnande av provisoriska utbildningar är i första hand en angelägenhet för utbildningsmyndigheten.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 1975:268 samt motionen 1975:1370 yrkandet 2.

L ä r a r h ö g s k o l e o r g a n i s a t i o n m. m.

Frågan om utnyttjande av lärarhögskolornas befintliga resurser i form av personal, lokaler och utrustning tas upp i skolöverstyrelsens skrivelse den 26 september 1974 till Kungl. Maj:t angående dimensionering och organisation av klass- och ämneslärarutbildningen vid lärarhögskolorna. Skolöverstyrelsen anser det ligga ett värde i att det finns en tämligen intakt utbildningsorganisation som kan möta olika utbildningsbehov i samhället. För att de pedagogiska kraven på utbildningen skall kunna tillgodoses vid en begränsad lärarutbildning, förlagd till 15 orter, lägger skolöverstyrelsen fram förslag om en basorganisation vid varje lärarhögskola.

Enligt budgetpropositionen är föredragande statsrådet för närvarande inte beredd att biträda skolöverstyrelsens förslag om en sådan organisation. Vidare anmäls i propositionen att någon intagning till klasslärarutbildning vid lärarhögskolan i Uppsala inte skall ske under budgetåret 1975/76 och att en arbetsgrupp skall tillkallas med uppgift att göra en översyn av lärarhögskoleorganisationen. Enligt propositionen skall gruppen även belysa konsekvenserna av nedläggning av lärarhögskolor.

Den *departementala arbetsgruppens* förslag bör enligt motionen 1975:819 remissbehandlas innan på grundval av dem förändringar beträffande den av statsmakterna år 1967 beslutade lärarhögskoleorganisationen föreslås för riksdagen. Arbetsgruppen bör enligt motionärerna – om någon utbildning föreslås nedlagd – även redovisa alternativa användningsområden för ledigblivna lokaler. I motionen 1975:1392 framförs uppfattningen att lärarutbildningen även framgent bör bedrivas på de orter där lärarhögskola nu är inrättad.

1974 års lärarutbildningsutredning har som utskottet tidigare framhållit i uppdrag att långsiktigt överväga bl. a. hur lärarhögskolornas befintliga resurser skall användas. Det är därför naturligt att eventuella förslag från arbetsgruppen som syftar till nedläggning av tidigare av riksdagen beslutad utbildning på viss ort läggs fram efter hörande av lärarutbildningsutred-

ningen. Utskottet förutsätter vidare att arbetsgruppen tar erforderliga kontakter med företrädare för vederbörande lärarhögskola och kommun innan slutliga förslag läggs fram. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionerna 1975:819 yrkandena 3 och 4 samt 1975:1392 yrkandet 1 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt skolöverstyrelsens dimensioneringsförslag för lärarhögskolornas klasslärarutbildning skulle intagning på mellanstadielärlinjen ske varje år, medan förslaget antal intagningsplatser på lågstadielärlinjen vartannat år skulle fördelas på sju högskolor och vartannat år på återstående åtta högskolor. I motionen 1975:1342 erinras om regeringens förslag att intagning till klasslärarutbildning inte skall ske i *Uppsala* under nästa budgetår. Motionärerna anser att detta förslag på ett avgörande sätt föregriper den departementala arbetsgruppens arbete och ställningstagande till lärarhögskolans i Uppsala fortsatta funktion och arbetsuppgifter. De föreslår därför att det i enlighet med skolöverstyrelsens förslag skall finnas minst 24 intagningsplatser på mellanstadielärlinjen vid denna högskola under läsåret 1975/76. I motionen 1975:1392 begärs uttalande om att utbildning av såväl lågstadielärare som mellanstadielärare skall bedrivas vid lärarhögskolan i Gävle fr. o. m. läsåret 1976/77.

Föredragande statsrådets ställningstagande beträffande klasslärarutbildning i Uppsala avser enligt budgetpropositionen läsåret 1975/76. Utskottet har i det föregående uttalat sig för en viss ökning av antalet intagningsplatser för klasslärarutbildning under budgetåret 1975/76. Det ankommer på regeringen att avgöra till vilka lärarhögskolor dessa intagningsplatser skall förläggas. När det gäller intagning vid lärarhögskolorna under budgetåret 1976/77 erinrar utskottet om vad utskottet anført i det föregående, nämligen att en departemental arbetsgrupp överväger den mer långsiktiga planeringen av lärarhögskoleorganisationen och att eventuella förslag om ändring av den av riksdagen år 1967 beslutade lärarhögskoleorganisationen bör läggas fram först efter hörande av lärarutbildningsutredningen. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1975:1342 och motionen 1975:1392 yrkandet 3.

Nya uppgifter för lärarhögskolorna

Utskottet har i det föregående redovisat att skolöverstyrelsen lämnat förslag till *basorganisation* vid lärarhögskolorna. Förslaget bör enligt motionen 1975:1392 genomföras. I motionen 1975:1357 begärs att sysselsättningsfrämjande åtgärder för de anställda vid lärarhögskolorna skall sättas in.

Eftersom organisationsfrågor som rör lärarhögskolorna för närvarande bereds inom utbildningsdepartementet anser utskottet att motionerna 1975:1357 och 1975:1392 yrkandet 2 bör avslås av riksdagen.

Frågan om *uppdragsutbildning* vid lärarhögskolorna tas upp i motionen 1975:819. För att uppdragsutbildningen skall fylla funktionen att bidra till

ökat tjänsteunderlag för lärarhögskolornas personal måste enligt motionärerna all uppdragsutbildning få inräknas i lärarpersonalens undervisnings-skyldighet.

De allmänna bestämmelser om ersättning för arbete m. m., som gäller för lärarhögskolorna och den verksamhet som bedrivs där, är identiska med dem som gäller för universiteten. Med stöd av dessa bestämmelser kan lärare anställas med avlöning helt eller delvis från uppdragsmedel. Arbetet kan avse statligt, kommunalt eller enskilt uppdrag. Närmare föreskrifter och anvisningar för tillämpningen av bestämmelserna meddelas av tillsynsmyndigheten efter samråd med riksrevisionsverket. Enligt vad utskottet erfarit har skolöverstyrelsen nyligen gjort viss kartläggning av lärarhögskolornas intresse för att anordna uppdragsutbildning. Av såväl pedagogiska som personaladministrativa skäl är det enligt skolöverstyrelsen angeläget att uppdragsutbildning kan inräknas i lärarhögskolornas tjänsteunderlag. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionen 1975:819 yrkandet 2 i denna del inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Förläggning av universitetsutbildning eller annan likartad utbildning till lärarhögskola föreslås i motionerna 1975:819 och 1975:1380.

Grundläggande utbildning vid filosofisk fakultet inom ämnesområdet pedagogik kan med stöd av särskilda bestämmelser förläggas till lärarhögskolorna i Uppsala, Malmö, Göteborg, Stockholm, Umeå och Linköping med utnyttjande av lärarhögskolornas lärarpersonal, varvid motsvarande avräkning sker av det antal lärartimmar som i annan ordning tilldelats institutionerna för pedagogik vid universiteten samt högskolan i Linköping. Frågan om samordning av resurserna för skilda slag av högre utbildning behandlas i propositionen 1975:9 angående reformering av högskoleutbildningen. Särskilda organisationskommittéer avses svara för det fortsatta planeringsarbetet beträffande högskoleutbildningen. På åtskilliga s. k. byggnadsorter utgör en lärarhögskola hela eller en väsentlig del av den befintliga statliga högskoleverksamheten. Lärarhögskolorna har fasta resurser inom många olika ämnesområden. Dessa resurser bör enligt nämnda proposition kunna samordnas med resurser för högskoleutbildning med annan inriktning. Med hänvisning till det anförda finner utskottet att motionen 1975:819 yrkandet 2 i denna del samt motionen 1975:1380 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt riksdagens beslut år 1967 skall det inom lärarhögskoleorganisationen finnas fortbildningsavdelningar (prop. 1967:4 s. 222, SU 1967:51, rskr 1967:143). Frågor om *lärarhögskolornas fortbildningsverksamhet* och samverkan mellan lärarhögskola och länsskolnämnd behandlas i motionerna 1975:819 och 1975:1392.

Enligt uppgift från skolöverstyrelsen fullgör lärare vid lärarhögskola undervisningsuppgifter inom fortbildningen i en omfattning som motsvarar närmare en tiondel av de fortbildningsresurser som fortbildningsavdelning-

arna disponerar. Frågan om inräknande av fullgjord undervisning under ferietid i underlaget för tjänst med möjlighet till motsvarande ledighet under läsåret har delvis fått sin principiella lösning i regleringsbrevet för budgetåret 1974/75 för lärarutbildning. Behovet av generella bestämmelser i detta hänseende ankommer det på regeringen att pröva. Tillämpningsföreskrifter beträffande bestämmelserna om ersättning för arbete m. m., i detta fall för lärarhögskolas fortbildningsinsatser, meddelas av skolöverstyrelsen.

Gott resultat av samverkan mellan länsskolnämnd och lärarhögskola i fortbildningshänseende finns vitsordat av företrädare för länsskolnämnderna när det gäller kombination av halvtidstjänst som fortbildningskonsulent vid länsskolnämnd med halvtidstjänst som lektor vid lärarhögskola. För närvarande finns ett antal sådana kombinationstjänster vid lärarhögskolor och länsskolnämnder.

Skolöverstyrelsen har i skrivelsen den 26 september 1974 till Kungl. Maj:t beträffande dimensionering och organisation av klass- och ämneslärarutbildningen vid lärarhögskolorna föreslagit att fortbildningsverksamhet skall kunna utgöra ytterligare uppgifter för lärarhögskola. Förslag på lång sikt beträffande lärarhögskolornas medverkan i lärarfortbildningen skall lämnas av 1974 års lärarutbildningsutredning. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1975:819 yrkandet 1 och 1975:1392 yrkandet 4.

Hemställan

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført beträffande dels den framtida dimensioneringen av klass- och ämneslärarutbildningen, dels hörande av 1974 års lärarutbildningsutredning,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna,
3. att riksdagen beträffande dimensioneringen av förskollärarutbildningen avslår motionen 1975:268 yrkandena 1 och 2 samt motionen 1975:1370 yrkandet 2,
4. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:268 yrkandet 3 bemyndigar regeringen att besluta om antalet intagningsplatser vid förskoleseminarier,
5. att riksdagen beträffande den departementala arbetsgruppen m. m. avslår motionen 1975:819 yrkandena 3 och 4 samt motionen 1975:1392 yrkandet 1,
6. att riksdagen beträffande lärarhögskolan i Uppsala avslår motionen 1975:1342,

7. att riksdagen beträffande lärarhögskolan i Gävle avslår motionen 1975:1392 yrkandet 3,
8. att riksdagen beträffande en basorganisation vid lärarhögskolorna m. m. avslår motionerna 1975:1357 och 1975:1392 yrkandet 2,
9. att riksdagen beträffande uppdragsutbildning, universitetsutbildning, fritidspedagogutbildning m. m. avslår motionerna 1975:819 yrkandet 2 och 1975:1380,
10. att riksdagen beträffande viss fortbildning avslår motionerna 1975:819 yrkandet 1 och 1975:1392 yrkandet 4.

2. Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Lärarhögskolorna: Driftkostnader. Regeringen har under punkterna F 1–F 2 (s. 384–392) bl. a. föreslagit riksdagen att

1. till Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 168 941 000 kr.
2. till Lärarhögskolorna: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 33 063 000 kr.

Motionerna

1975:540 av herr Nordstrandh m. fl. (m) såvitt gäller hemställa

1. att riksdagen hos regeringen begär att utbildningskapaciteten på speciallärarutbildningens gren 1 för budgetåret 1975/76 ökas till 720 platser (yrkandet 1),

2. att riksdagen hos regeringen begär att en plan för hur det framtida behovet av speciallärare skall fyllas framläggs i samband med propositionen i anledning av SIA-utredningens förslag (yrkandet 2),

1975:836 av herr Wiklund m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen beslutar att hos regeringen begära

1. att en översyn företas av de i motionen åsyftade bestämmelserna och reglerna,

2. att – i avvaktan på förslag i anledning av denna översyn – sådan revidering göres av nu gällande bestämmelser, att de studerande kan fullgöra sin praktikutbildning enligt fastställd ordning under samma ekonomiska förutsättningar,

1975:1196 av fru Fredrikson (c) och fru Tillander (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om sådan komplettering av gällande bestämmelser, att de studerande erhåller full kostnadstäckning för de resekostnader som uppkommer i samband med obligatoriska studieresor och obligatorisk praktik,

1975:1366 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c,s,m) vari hemställs att riksdagen beslutar hemställa hos regeringen om skyndsamt utredning och

förslag rörande anordnande av särskild speciallärarutbildning vid lärarhögskolan i Växjö med huvudkursen (tredje terminen) eventuellt förlagd till lärarhögskolan i Malmö,

1975:1379 av herrar Jonsson i Mora (fp) och Westberg i Ljusdal (fp) vari hemställs

1. att riksdagen begär en skyndsam utredning rörande förutsättningarna att vid de mindre lärarhögskolorna inrätta löneplansreglerade studierektors-tjänster,

2. att riksdagen lämnar utan avseende vad föredragande statsrådet i prop. 1975:1, bilaga 10, s. 390 föreslår avseende utökning av de biträdande utbildningsledarnas arbetsuppgifter,

3. att riksdagen uttalar att det är angeläget att sådana anvisningar avseende budgetåret 1975/76 utfärdas att de mindre lärarhögskolornas ledningsfunktion inom befintliga kostnadsramar i görlig mån förstärks,

1975:1405 av fröken Pehrsson m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att 12 intagningsplatser för lärare inom särskolans träningskola förläggas till speciallärarlinjen i Göteborg,

1975:1406 av fröken Pehrsson m. fl. (c) såvitt gäller hemställan att riksdagen hos regeringen begär att utbildningen av talpedagoger snarast utökas samt att den av skolöverstyrelsen föreslagna utbildningen av ytterligare 24 talpedagoger per år förläggas till Malmö (yrkandet 1),

1975:1409 av herr Persson i Karlstad (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att skolöverstyrelsen ges bemyndigande att utan hinder av lärarhögskolestadgans 28 § i fråga om tillvalskurserna medge flera kombinationer mellan på lärarhögskolan befintliga A- och B-ämnena,

1975:1416 av herr Strindberg m. fl. (m.c,fp) vari hemställs att riksdagen beslutar om inrättande av speciallärarutbildning vid lärarhögskolan i Linköping i enlighet med vad skolöverstyrelsen föreslagit.

Utskottet

Intagningskapaciteten vid lärarhögskolorna för bl. a. lågstadielärarutbildning, mellanstadielärarutbildning och ämneslärarutbildning har utskottet behandlat under avsnittet Vissa gemensamma frågor. Utskottet hänvisar be- träffande dessa frågor till punkten 1 i detta betänkande.

Speciallärarutbildningen vid lärarhögskolorna behandlas i fem motioner, nämligen motionerna 1975:540, 1975:1366, 1975:1405, 1975:1406 och 1975:1416.

För att minska bristen på behöriga speciallärare föreslås i motionen 1975:540 i enlighet med ett förslag från skolöverstyrelsen att *speciallärarutbildningen för särskola och grundskola* på utbildningsgren 1 av speciallärarlinjen utökas med 96 intagningsplatser. I motionen 1975:1416 begärs att

utbildningsgren 1 av samma linje inrättas vid lärarhögskolan i Linköping fr. o. m. läsåret 1975/76.

Utbildningskapaciteten beträffande speciallärare har under senare år byggts ut. Trots detta är antalet speciallärartjänster, som tillsatts med behöriga innehavare, lågt. Detta förhållande utgör enligt utskottet välgrundat skäl för den i propositionen aviserade kartläggningen av vilka typer av tjänster som personer med speciallärarutbildning upprätthåller. I avvaktan på resultatet av denna kartläggning och på ställningstagande till förslag från utredningen om skolans inre arbete (SIA) anser sig utskottet inte nu böra förorda en förändring av intagningskapaciteten på utbildningsgren 1 av speciallärarlinjen. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen 1975:540 yrkandet 1 och motionen 1975:1416.

En *utbyggnadsplan* för att tillgodose det framtida behovet av speciallärare bör enligt motionen 1975:540 läggas fram. Kravet på kvalitet i utbildningen bör därvid också beaktas.

Utskottet har i sitt betänkande 1974:17 framhållit behovet av en förstärkt utbildning för lärare i bl. a. hjälp- och observationsklasser samt klasser i särskola. 1974 års lärarutbildningsutredning skall enligt sina direktiv förutsättningslöst pröva frågan om speciallärarutbildningens organisation och dimensionering. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen 1975:540 yrkandet 2.

Vid tre lärarhögskolor anordnas för närvarande *särskild speciallärarutbildning* som omfattar två teorikurser om vardera tre veckor, två självstudie-terminer samt en termin vid lärarhögskolas speciallärarlinje. I motionen 1975:1366 yrkas att sådan utbildning skall få anordnas även vid lärarhögskolan i Växjö.

Utredningen om skolans inre arbete (SIA) behandlar frågor rörande specialundervisning i skolväsendet. Utredningsförslagen remissbehandlas för närvarande. 1974 års lärarutbildningsutredning skall som framgått av det föregående pröva bl. a. speciallärarutbildningens dimensionering och organisation. Med hänvisning härtill anser utskottet att yrkandet i motionen 1975:1366 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I budgetpropositionen föreslås att på speciallärarlinjen *talpedagogutbildningen* utökas med 24 intagningsplatser och *utbildningen av lärare för särskolans träningsskola* med 12 platser. I motionen 1975:1406 begärs att förstnämnda utbildning förläggas till lärarhögskolan i Malmö och i motionen 1975:1405 att sistnämnda utbildning förläggas till lärarhögskolan i Göteborg.

Av skolöverstyrelsens anslagsframställning framgår att nyssnämnda yrkanden överensstämmer med överstyrelsens förslag i ärendet. Planeringsarbete för den föreslagna ökningen av utbildningskapaciteten i Malmö och Göteborg pågår. Med hänvisning härtill anser utskottet att motionerna 1975:1405 och 1975:1406 yrkandet 1 inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Frågor om anordnande av *tillvals-kurser* på mellanstadielärarlinjen behandlas i motionen 1975:1409. Utskottet har erfarit att en ansökan med mot-

svarande innehåll prövas i utbildningsdepartementet. Motionen 1975:1409 bör därför avslås av riksdagen.

Vid var och en av de mindre lärarhögskolorna finns en arvodestjänst som biträdande utbildningsledare. I motionen 1975:1379 anförs att dessa arvodestjänster inte är pensionsgrundande såsom lönegradsplacerade studierektorstjänster vid andra lärarhögskolor och att därför frågan om en omvandling av dessa arvodestjänster till lönegradsplacerade tjänster snarast bör prövas. Vidare aktualiseras i motionen vissa frågor beträffande utbildningsledarnas undervisningsskyldighet.

Utskottet anser sig sakna tillräckligt underlag såväl för att begära den önskade prövningen av tjänsternas omvandling som för att föreslå en annan medelsanvisning än regeringen för nedsättning av de biträdande utbildningsledarnas undervisningsskyldighet. Det ankommer inte heller på riksdagen att ta ställning till spörsmål som avser lärares fullgörande av undervisningsskyldighet i form av antingen lärarhögskoleundervisning eller uppdragsutbildning. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1975:1379.

Genom beslut den 6 september 1974 har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser om reseersättning för studerande som genomgår utbildning enligt det nya praktikersystemet inom lärarutbildningen. Centrala studiestödsnämnden har den 18 november 1974 meddelat tillämpningsanvisningar. Sveriges förenade studentkårer har i skrivelse den 28 januari 1975 till utbildningsdepartementet hemställt att en revidering görs av bestämmelserna för reseersättning till studerande i vad avser gällande begränsning av tjänstgöringszon och förrättningszon. Frågor som hänger samman med dessa bestämmelser tas upp i motionerna 1975:836 och 1975:1196.

Av det svar på en fråga angående vissa bidrag till praktikanter inom lärarutbildningen som utbildningsministern lämnat den 7 mars 1975 framgår att den aktualiserade bidragsfrågan avser delar av det studiesociala stödet. Avsikten är att tillkalla en utredning för att se över det studiesociala stödet sedan beredningen av förslagen från kommittén för försöksverksamhet med vuxenutbildning och kommittén för studiestöd åt vuxna avslutats. Frågan om revidering av de meddelade reseersättningsbestämmelserna anses kunna prövas i den kommande utredningens arbete. Om utredningen anser att bestämmelserna om reseersättning till studerande vid vissa lärarutbildningsanstalter och bestämmelserna om bidrag till studerande för vissa kostnader i samband med studiepraktik behöver ändras, får det enligt utbildningsministern ankomma på utredningen att under arbetets gång lägga fram förslag här-om. Sådana förslag anses kunna prövas i anslutning till det årliga budgetarbetet.

Utskottet har uppfattningen att ett reseersättningssystem bör vara så utformat att det åstadkommer största möjliga rättvisa mellan de studerande när det gäller ersättning för havda utgifter under utbildningen. Samtidigt får bidragssystemet inte medföra tunga administrativa rutiner när det gäller

tillämpningen. Av det föregående har framgått att den aktualiserade ersättningsfrågan avses bli prövad långsiktigt i ett större sammanhang. Regeringen bör dock bemyndigas att – för att nå en kortsiktig lösning av frågan – vidta en sådan revidering av gällande bestämmelser att de studerande kan fullgöra sin praktikutbildning enligt fastställd ordning under likvärdiga ekonomiska förutsättningar.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande speciallärarytbildning för särskola och grundskola avslår motionerna 1975:540 yrkandet 1 och 1975:1416,
2. att riksdagen beträffande en utbyggnadsplan för speciallärarytbildningen avslår motionen 1975:540 yrkandet 2,
3. att riksdagen beträffande särskild speciallärarytbildning avslår motionen 1975:1366,
4. att riksdagen beträffande talpedagogutbildning avslår motionen 1975:1406 yrkandet 1,
5. att riksdagen beträffande utbildning av lärare för särskolans träningsskola avslår motionen 1975:1405,
6. att riksdagen beträffande tillvalskurser avslår motionen 1975:1409,
7. att riksdagen beträffande omvandling av arvodestjänst som biträdande utbildningsledare m. m. avslår motionen 1975:1379,
8. att riksdagen med anledning av motionerna 1975:836 och 1975:1196 bemyndigar regeringen att revidera gällande reseersättningsbestämmelser,
9. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 samt med avslag på motionerna 1975:540 yrkandet 1 och 1975:1416, motionerna såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag, till *Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 168 941 000 kr.,
10. att riksdagen till *Lärarhögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 33 063 000 kr.

3. Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Förskoleseminarierna: Driftkostnader. Regeringen har under punkterna F 3–F 4 (s. 392–396) bl. a. föreslagit riksdagen att

1. till Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 39 774 000 kr.,
2. till Förskoleseminarierna: Driftkostnader för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 2 315 000 kr.

Motionerna

1975:210 av herrar Strindberg (m) och Nyhage (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts

om utbildning till fritids- och socialpedagog för elever som genomgått gymnasieskolans vårdlinje, grenen för barna- och ungdomsvård,

1975:1370 av herr Hermansson m. fl. (vpk) såvitt gäller hemställan att riksdagen uttalar

1. att de provisoriska bristutbildningar av förskolepersonal som för närvarande pågår begränsas (yrkandet 1),
2. att den ordinarie 2-åriga förskollärarytbildningen utvidgas till tre år (yrkandet 3).

Utskottet

Intagningskapaciteten för förskollärarytbildning har utskottet behandlat under avsnittet Vissa gemensamma frågor. Utskottet hänvisar beträffande denna fråga till punkten 1 i detta betänkande.

I motionen 1975:1370 föreslås att de provisoriska bristutbildningarna av förskolepersonal begränsas och att nuvarande tvååriga utbildning till förskollärare utvidgas till en treårig utbildning.

Bristutbildningarna har fyllt och fyller en mycket viktig uppgift när det gäller att på kort tid öka utbildningskapaciteten för förskollärare. De som genomgår sådan utbildning har ofta en lång och rik erfarenhet av förskoleverksamhet. Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1975:1370 yrkandet 1.

Det är inte förenligt med kravet på återhållsamhet beträffande ökade kostnader att nu föreslå en förlängd utbildning som avser enbart förskolans behov. På grund härav avstyrker utskottet motionen 1975:1370 yrkandet 3.

Kungl. Maj:t uppdrog år 1973 – under erinran om vad utbildningsutskottet anfört i sitt betänkande UbU 1973:37 – åt skolöverstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till en samordnad utbildning inom barna- och ungdomsvårdsområdet (utbildning till fritidspedagog och socialpedagog) för elever som genomgått motsvarande gren inom gymnasieskolans vårdlinje. Riksdagen hade nämligen funnit det angeläget att skolöverstyrelsen – i avvaktan på statsmakternas beslut i anledning av förslag från 1968 års utbildningsutredning, barnstugeutredningen och kompetenskommittén och dessa besluts ikraftträdande – övergångsvis sökte lösa frågan om vissa elevers tillgodoräkning av tidigare fullgjord utbildning inom vårdlinjens gren för barna- och ungdomsvård vid fortsatt utbildning.

Skolöverstyrelsen har i juni 1974 till Kungl. Maj:t överlämnat ett förslag till tim- och kursplaner för en samordnad utbildning till fritidspedagog och socialpedagog för elever som genomgått vårdlinjens gren för barna- och ungdomsvård. I motionen 1975:210 understryks nödvändigheten av att den begärda försöksverksamheten anordnas fr. o. m. höstterminen 1975.

Utskottet utgår från att ärendet – såsom också föredragande statsrådet framhåller – bereds inom utbildningsdepartementet och därefter blir föremål

för positiv åtgärd. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att motionen 1975:210 inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Mot medelsberäkningen m. m. under förevarande anslag har utskottet inte någon erinran.

Åberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande bristutbildningar av förskolepersonal avslår motionen 1975:1370 yrkandet 1,
2. att riksdagen beträffande förlängd förskollärarytbildning avslår motionen 1975:1370 yrkandet 3,
3. att riksdagen beträffande en samordnad utbildning till fritidspedagog och socialpedagog avslår motionen 1975:210,
4. att riksdagen till *Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 39 774 000 kr.,
5. att riksdagen till *Förskoleseminarierna: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 2 315 000 kr.

4. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. med flera anslag. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna F 5–F 10 (s. 396–402) och hemställer

1. att riksdagen till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 11 044 000 kr.,
2. att riksdagen till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 986 000 kr.,
3. att riksdagen till *Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 14 767 000 kr.,
4. att riksdagen till *Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 1 080 000 kr.,
5. att riksdagen till *Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 1 311 000 kr.,
6. att riksdagen till *Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 91 000 kr.

5. Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor. Regeringen har under punkten F 11 (s. 402–407) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om anordnandet av kurser vid institutet för högre utbildning av sjuksköterskor,
2. till Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 7 730 000 kr.

Motionerna

1975:524 av herr Henmark (fp) såvitt gäller hemställen att riksdagen beslutar att bemyndigandet till regeringen att besluta om kurser anordnade av statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor (SIHUS) skall omfatta även administrativa kurser (yrkandet 2),

1975:1364 av herr Gustavsson i Alvesta (c) och fru Oskarsson (c) vari hemställs att riksdagen till Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor för budgetåret 1975/76 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 479 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 8 209 000 kr.,

1975:1407 av fröken Pehrsson m. fl. (c) vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att 14 lärarkurser för lärare vid vårdutbildning genomförs,

2. att riksdagen hos regeringen begär en ökning av antalet utbildningsorter för lärarkurserna.

Utskottet

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 3 maj 1974 till Kungl. Maj:t lämnat förslag om *utbildning av lärare för vårdområdet*. Överstyrelsen framhåller att den långsiktiga lösningen av den organisatoriska ramen för vårdlärarutbildningen är avhängig av när och hur 1968 års utbildningsutrednings (U 68) förslag om en ny högskoleorganisation förverkligas. Överstyrelsen föreslår dock att en praktisk-pedagogisk utbildning om två terminer för kategorin blivande lärare med legitimation som sjuksköterska/sjukskötare skall få anordnas fr. o. m. budgetåret 1975/76.

Föredragande statsrådet har i budgetpropositionen inte tagit ställning till skolöverstyrelsens förslag, och i propositionen om reformering av högskoleutbildningen anmäls att beredning pågår av förslaget (prop. 1975:9, s. 440).

De av riksdagen år 1968 godtagna riktlinjerna för vidareutbildning av sjuksköterskor m. m. (prop. 1968:66, SU 1968:108, rskr 1968:259) innebär bl. a. att statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor (SIHUS) huvudsakligen skall svara för lärarutbildning och viss kursverksamhet i anslutning till denna.

I budgetpropositionen beräknas medel för tolv lärarkurser om tre terminer, varav tre kurser avses för nu verksamma obehöriga lärare som tjänstgör vid skolor med särskilt stor brist på behöriga lärare. Vidare föreslås att tre lärarkurser i ämnesfördjupning och en praktisk-pedagogisk lärarkurs skall anordnas. Regeringen förutsätts kunna besluta att planerad kurs byts ut mot annan kurs.

I motionen 1975:1407 begärs att 14 lärarkurser om tre terminer skall genomföras vid SIHUS budgetåret 1975/76 i enlighet med skolöverstyrelsens förslag. Motionärerna anför att bristen på behöriga lärare har ökat enligt en enkätundersökning som skolöverstyrelsen gjort i oktober 1974.

Utskottet saknar underlag för att nu bedöma om antalet lärarkurser bör ökas. Skolöverstyrelsen skall enligt föredragande statsrådet få i uppdrag att utföra beräkningar av lärarutbildningsbehovet på sikt. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1975:1407 yrkandet 1 och tillstyrker regeringens förslag om lärarkurser. Likaså avstyrker utskottet yrkandet 2 i samma motion om en utökning av antalet utbildningsorter för lärarkurserna.

Utbildningen vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor skulle enligt de av riksdagen år 1968 godtagna riktlinjerna övergångsvis omfatta uppgifter även utanför lärarutbildningen. Bl. a. har särskilda anestesisurser anordnats t. o. m. innevarande budgetår.

I motionen 1975:1364 föreslås att *anestesisurser* skall anordnas även budgetåret 1975/76 och att förevarande anslag skall ökas med 479 000 kr. till 8 209 000 kr. för att bekosta fyra sådana kurser. Enligt motionärernas uppfattning finns ett behov av dessa kurser bland sjuksköterskor med äldre utbildning.

Utskottet vill erinra om att varken Landstingsförbundet eller skolöverstyrelsen har föreslagit att några nya anestetikurser skall anordnas vid SIHUS. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionen 1975:1364.

Administrativa kurser för sjuksköterskor har anordnats vid SIHUS t. o. m. budgetåret 1974/75. Sedan budgetåret 1972/73 finns yrkesinriktade studiekurser i hälso- och sjukvårdsadministration vid universiteten, enligt uppgift från universitetskanslersämbetet på nio orter vårterminen 1975. Dessa kurser uppges vara tillrättalagda för landstingskommunernas behov. Administrativ kurs upptas därför inte i budgetpropositionens förslag om kurser vid SIHUS budgetåret 1975/76.

Riksdagens bemyndigande till regeringen att anordna kurser vid SIHUS bör enligt motionen 1975:524 omfatta även administrativa kurser. Med hänvisning till att yrkesinriktade studiekurser i hälso- och sjukvårdsadministration anordnas vid universiteten avstyrker utskottet motionen 1975:524 yrkandet 2.

Utskottet har ingen erinran mot regeringens förslag till medelsberäkning och föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om anordnandet av kurser vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande antalet lärarkurser avslår motionen 1975:1407 yrkandet 1,
2. att riksdagen beträffande utbildningsorter för lärarkurser avslår motionen 1975:1407 yrkandet 2,
3. att riksdagen beträffande anestesisurser avslår motionen 1975:1364,
4. att riksdagen beträffande administrativa kurser avslår motionen 1975:524 yrkandet 2,

5. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om anordnandet av kurser vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor,
6. att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionerna 1975:1364 och 1975:1407, motionerna såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag, till *Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 7 730 000 kr.

6. **Särskilda lärarutbildningsåtgärder.** Regeringen har under punkten F 12 (s. 408–409) föreslagit riksdagen att till Särskilda lärarutbildningsåtgärder för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 1 129 000 kr.

Motionen

1975:1343 av fröken Andersson m. fl. (c) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar att kurs för fritidspedagoger, som tjänstgör eller avser att tjänstgöra som lärare vid utbildning av fritidspedagoger, skall komma till stånd budgetåret 1975/76,

2. att riksdagen till följd av detta till Särskilda lärarutbildningsåtgärder för budgetåret 1975/76 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 288 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 1 357 000 kr.

Utskottet

Anslaget till särskilda lärarutbildningsåtgärder är uppdelat på två anslagsposter vilka var och en behandlas som ett särskilt reservationsanslag. Den första posten som innevarande budgetår omfattar 1 442 000 kr. disponeras för därmed avsett ändamål av skolöverstyrelsen och den andra på 500 000 kr. av regeringen för nya och oförutsedda lärarutbildningsåtgärder.

Med medel från anslaget bekostas ett antal kurser för lärare, däribland en kurs innevarande budgetår för fritidspedagoger som tjänstgör eller avser tjänstgöra som lärare inom gymnasieskolan vid specialkurs för utbildning av fritidspedagoger.

Skolöverstyrelsen föreslår att en sådan kurs för fritidspedagoger skall få anordnas även nästa budgetår. Vidare föreslår skolöverstyrelsen att en motsvarande kurs skall få anordnas för förskollärare som tjänstgör eller avser att tjänstgöra som lärare vid förskollärarytbildning.

Med hänsyn till bl. a. den ökade förskollärarytbildningen anser föredragande statsrådet det angeläget att kursen för förskollärare som tjänstgör eller avser att tjänstgöra vid förskollärarytbildningen kommer till stånd. Däremot har inte beräknats några medel för den av skolöverstyrelsen föreslagna motsvarande kursen för lärare inom fritidspedagogutbildningen.

I motionen 1975:1343 anges att tio av trettio lärare i fritidskunskap som

tjänstgör vid utbildningen av fritidspedagoger saknar lärarutbildning. Vidare erinras om att aktuella utredningsförslag från barnstugeutredningen och utredningen om skolans inre arbete förutsätter en kraftig ökning av fritidspedagogutbildningen, vilket kommer att medföra ett ökat behov av lärare för denna utbildning. Motionärerna föreslår därför att en kurs för fritidspedagoger som tjänstgör eller avser att tjänstgöra som lärare vid utbildningen av fritidspedagoger skall komma till stånd även budgetåret 1975/76 och att förevarande anslag räknas upp med 288 000 kr. till 1 357 000 kr.

Utskottet anser att såväl de som medverkar i förskollärarytbildningen som de som medverkar i utbildningen av fritidspedagoger bör beredas tillfälle att komplettera sin utbildning till lärare. Det är naturligt att den stora ökningen av förskollärarytbildningen åtföljs av utbildning även av de medverkande inom utbildningen. Utskottet förutsätter att motsvarande kompletterande utbildning av fritidspedagoger som tjänstgör eller avser att tjänstgöra vid fritidspedagogutbildningen kommer till stånd när behovet av lärare för fritidspedagogutbildningen bättre kan överblickas. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att en anslagspost under förevarande anslag står till regeringens disposition. Denna anslagspost föreslås uppförd med 500 000 kr. för nästa budgetår till vilket kommer eventuell reservation från innevarande budgetår. I den mån särskild kurs för fritidspedagoger som tjänstgör eller avser att tjänstgöra som lärare vid utbildningen av fritidspedagoger bedöms böra startas före nästa budgetårs utgång, kan regeringen för ändamålet använda medel som anvisats under nämnda anslagspost. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1975:1343.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsberäkning och hemställer

att riksdagen med bifall till propositionen 1975:1 och med avslag på motionen 1975:1343 till *Särskilda lärarutbildningsåtgärder* för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 1 129 000 kr.

7. Lärares fortbildning m. m. Regeringen har under punkten F 13 (s. 409–413) föreslagit riksdagen att till Lärares fortbildning m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett reservationsanslag av 40 853 000 kr.

Motionerna

1975:359 av fru Sundberg (m) och herr Nordstrandh (m) vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om anordnande av vissa fortbildningskurser i musik och gymnastik,

1975:540 av herr Nordstrandh m. fl. (m) såvitt gäller hemställan att riksdagen hos regeringen begär inrättande av fortbildningskurser för behöriga speciallärare i enlighet med vad som i motionen anförts (yrkandet 3),

1975:808 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att skolledarutbildningen i enlighet med vad som anförts i motionen inriktas mot frågor som gäller skolans sociala fostran.

1975:810 av herr Johansson i Skärstad m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen anholder att fortbildning rörande mobbningens psykologi m. m. anordnas för skolans elevvårdspersonal.

Utskottet

Fortbildning bekostad med medel från förevarande anslag avser bl. a. skolledare, lärare och elevvårdande personal såsom skolläkare, skolsköterskor, elevhemsföreståndare, skolkuratorer, skolpsykologer.

De största insatserna av fortbildning för skolpersonal sker inom den allmänna fortbildningen. Denna verksamhet, som administreras av de större lärarhögskolornas fortbildningsavdelningar och huvudsakligen genomförs som feriekurser, berör under innevarande budgetår ca 5 000 deltagare. Planeringen av verksamheten sker genom ett system, som bl. a. innebär en mera långsiktig planering i treårsperioder av olika fortbildningsaktiviteter. Verksamhetens innehåll inriktas i ökad utsträckning på övergripande frågor såsom målfrågor och elevvårdsproblem.

Skolledarutbildningen skall enligt motionen 1975:808 inriktas mot frågor som gäller skolans sociala fostran. Motionärerna anser att skolans personal lämnas utan vägledning vad gäller metoder för elevernas sociala fostran i enlighet med läroplanens intentioner. En diskussion efterlyses om hur individerna i skolan skall samspela på ett sådant sätt att alla utvecklas och eleverna får den fostran till vuxenrollen som behövs. Motionärerna hävdar att skolledarna har en viktig uppgift när det gäller att åstadkomma en sådan utveckling för alla, vilket bör beaktas i skolledarutbildningen.

Utskottet vill först erinra om de förslag om grundutbildning och fortbildning för skolledare som utredningen om skolans inre arbete (SIA) lagt fram (SOU 1974:53). Utredningen betonar att skolledarutbildningen måste bygga på de mål samhället ställer upp för skolans verksamhet och skolans sociala roll i samhället. Målet för skolledarens arbete skall vara att ge eleverna en så god utbildning som möjligt, kunskapsmässigt och socialt, och medarbetarna så goda arbetsbetingelser som möjligt i ett arbetsklimat som upplevs positivt av alla.

Ett program för planering av utbildning och fortbildning av skolledare (PLUS-programmet) utarbetas vid lärarhögskolan i Linköping på uppdrag av skolöverstyrelsen. Programmet, som redovisas i redan avlämnade rapporter och i avslutande rapporter senare under år 1975, har utarbetats i nära samarbete med SIA.

Utskottet anser det självklart att det i all lärar- och skolledarutbildning skall ingå undervisning om läroplanens mål för skolans sociala fostran och

om hur lärare och skolledare skall förverkliga detta i sitt arbete. Utskottet finner därför inte skäl för riksdagen att göra något särskilt uttalande i frågan och avstyrker motionen 1975:808.

Speciallärare som genomgått den ettåriga utbildningen på gren I är behöriga dels för undervisning i särskolan, dels för hjälpundervisning, observationsundervisning, undervisning av elever med läs- och skrivsvårigheter samt undervisning av rörelsehindrade elever och elever med synsvårigheter i grundskolan. I motionen 1975:540 föreslås att fortbildningskurser för speciallärare skall anordnas. Enligt motionärernas mening kräver en så mångfaldig behörighet en komplettering av utbildningen efter en tid, då speciallärarna vunnit erfarenhet av någon av specialundervisningsformerna. Fortbildningskurserna avses ge komplettering av kunskaperna och tillfälle till utbyte av erfarenheter.

I skolöverstyrelsens nyligen utgivna program för fortbildningskurser sommaren 1975 har antalet kurser för bl. a. lärare inom specialundervisningen ökat jämfört med föregående år. Utskottet anser att motionens syfte blivit tillgodosett genom detta fortbildningskursprogram. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1975:540 yrkandet 3.

Lärare på mellanstadiet, som avlagt examen enligt 1968 års lärarhögskolestadga (1968:318), har genomgått grundkurs i ett av ämnena musik och gymnastik. I motionen 1975:359 begärs att kompetensgivande *fortbildningskurser i musik eller gymnastik* skall erbjudas lärare på mellanstadiet i det av ämnena i vilket hon eller han endast genomgått orienteringskurs. Kurserna bör bekostas med medel från förevarande anslag. Bakgrunden till yrkandet är att riksdagen på förslag av utbildningsutskottet (UbU 1974:24, rskr 1974:210) förra året gav den uppfattningen till känna för Kungl. Maj:t att det ankom på skolöverstyrelsen som tillsynsmyndighet att bedöma om kompetensgivande kurser i musik eller gymnastik kunde erbjudas lärare på mellanstadiet som saknar kompetens i ett av ämnena. Därvid förutsattes att skolöverstyrelsen tog erforderliga initiativ i ärendet. I budgetpropositionen biträder emellertid regeringen inte ett förslag från skolöverstyrelsen att sådana kurser skall få anordnas med medel från förslagsanslaget Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal. Förslaget tas inte heller upp i annat sammanhang.

Sedan år 1974 anordnas med medel från förevarande anslag vidareutbildningskurser för mellanstadielärare (prop. 1974:1 bil. 10, UbU 1974:17, rskr 1974:172). Även de kompetensgivande kurser i musik och gymnastik som skolöverstyrelsen föreslagit för vissa lärare på mellanstadiet bör enligt utskottet anordnas inom ramen för förevarande anslag. Riksdagen bör enligt utskottets uppfattning vidhålla sin i utbildningsutskottets förutnämnda betänkande 1974:24 redovisade ståndpunkt beträffande anordnande av kompetensgivande fortbildningskurser i musik eller gymnastik. Detta bör av riksdagen ges till känna för regeringen.

Fortbildning för skolans *elevvårdande personal* rörande mobbningens psykologi och de elevproblem som hänger samman med mobbning begärs i motionen 1975:810.

Utskottet instämmer i motionärernas uppfattning att mobbning är ett mycket allvarligt socialt och emotionellt problem. Genom den mångåriga debatt som förts har dock problemet uppmärksammats. Motionärerna erinrar om att i direktiven för utredningen om skolans inre arbete uttalades att "många elever upplever svårigheter till följd av yttre omständigheter, som i sig inte har någonting med deras studieförutsättningar att göra. Dessa barn har ett sämre utgångsläge i skolarbetet i förhållande till övriga elever." I sitt betänkande Skolans inre arbete (SOU 1974:53) har utredningen föreslagit en rad åtgärder – inte minst förebyggande sådana – för elever med svårigheter. Remissbehandlingen av betänkandet pågår.

Utskottet vill erinra om att det i läroplanen i flera olika sammanhang betonas att undervisningen och umgänget i skolan skall ske i sådana former att tolerans och förståelse främjas. Utskottet har inhämtat att elevvårdsfrågor, bl. a. mobbningsfrågor, behandlas i skolöverstyrelsens fortbildningskurser avsedda för elevvårdande personal samt lärar- och skolledarpersonal.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att motionen 1975:810 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Regeringens medelsberäkning tillstyrker utskottet.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande skolledarutbildning avslår motionen 1975:808,
2. att riksdagen beträffande fortbildningskurser för behöriga speciallärare avslår motionen 1975:540 yrkandet 3,
3. att riksdagen beträffande vissa fortbildningskurser i musik och gymnastik med bifall till motionen 1975:359 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
4. att riksdagen beträffande fortbildning av elevvårdande personal avslår motionen 1975:810,
5. att riksdagen till *Lärares fortbildning m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett reservationsanslag av 40 853 000 kr.

Stockholm den 8 april 1975

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Stafanstorp (c), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fröken Hörlén (fp), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m), herrar Sundgren (s), Karlsson i Mariefred (c), fru Lantz (vpk) och herr Forslund (s).

Reservationer

1. vid **punkten 1** (Vissa gemensamma frågor) beträffande *dimensioneringen av förskollärarytbildningen* av fru Lantz (vpk) som anser:

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar "I det" och på s. 6 slutar "yrkandet 2" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är den av regeringen föreslagna ökningen av förskollärarytbildningen med 384 platser inte tillfyllest. Det bör finnas ytterligare 300 intagningsplatser under budgetåret 1975/76, så att intagningskapaciteten under nästa budgetår blir sammanlagt 3 348 platser. Erforderliga medel för den av utskottet förordade utökningen av förskollärarytbildningen bör anvisas på tilläggsstat för budgetåret 1975/76.

Enligt barnstugeutredningens beräkningar måste det under perioden 1975 till 1980 utbildas mellan 29 800 och 58 000 personer utöver vad som planerats för att barnstugornas behov av adekvat utbildad personal skall kunna tillfredsställas. Variationerna i beräkningarna beror på svårigheterna att bedöma utbyggnadstakten för förskolan m. m. Mot bakgrunden av det redovisade behovet anser utskottet att intagningen till förskollärarytbildningen på sikt väsentligen måste utökas.

dels att utskottets hemställan under 3 och 4 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen beträffande dimensioneringen av förskollärarytbildningen med anledning av motionerna 1975:268 yrkandena 1 och 2 samt motionen 1975:1370 yrkandet 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om flerårig ökningsplan m. m.,
4. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 och med bifall till motionen 1975:268 yrkandet 3 bemyndigar regeringen att besluta om antalet intagningsplatser vid förskoleseminarierna i enlighet med vad utskottet förordat,

2. vid **punkten 2** (Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Lärarhögskolorna: Driftkostnader) beträffande *speciallärarytbildningen för särskola och grundskola* av herr Nordstrandh (m) och fru Sundberg (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar "Utbildningskapaciteten beträffande" och slutar "motionen 1975:1416" bort ha följande lydelse:

Den stora bristen på behöriga speciallärare har uppmärksamats i olika sammanhang. Enligt statistiska centralbyråns senaste lärarregister uppgår antalet obehöriga speciallärare till drygt 4 000. Även om specialundervisningen förändras i enlighet med förslagen från utredningen om skolans inre arbete (SIA) kommer det under de närmaste åren att föreligga ett stort behov av behöriga speciallärare. I syfte att minska bristen på behöriga spe-

ciallärare bör utbildningsgren 1 av speciallärlinjen vid lärarhögskolorna i Malmö och Stockholm utökas med 24 platser fr. o. m. vårterminen 1976. Vidare bör en utbildningsgren 1 av speciallärlinjen inrättas vid lärarhögskolan i Linköping och ha ett intag av 48 studerande under läsåret 1975/76,

dels att utskottets hemställan under 1 och 9 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motionen 1975:540 yrkandet 1 och med anledning av motionen 1975:1416 uttalar att utbildningsgren 1 av speciallärlinje bör inrättas vid lärarhögskolan i Linköping och att speciallärarutbildningen för särskola och grundskola bör ökas med 96 platser utöver regeringens förslag för budgetåret 1975/76,
9. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:1 samt motionerna 1975:540 yrkandet 1 och 1975:1416, motionerna såvitt gäller medelsanvisningen under detta anslag, till *Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1975/76 anvisar ett förslagsanslag av 169 716 000 kr.,

vid **punkten 3** (Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Förskoleseminarierna: Driftkostnader)

3. beträffande *bristutbildningar av förskolepersonal* av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar "Bristutbildningarna har" och slutar "yrkandet 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att de provisoriska bristutbildningarna av förskolepersonal, som för närvarande anordnas, bör begränsas. Utskottet ansluter sig således till yrkandet härom i motionen 1975:1370.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen beträffande bristutbildningar av förskolepersonal med anledning av motionen 1975:1370 yrkandet 1: som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. beträffande *förlängd förskollärarytbildning* av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar "Det är" och slutar "yrkandet 3" bort ha följande lydelse:

Den reguljära förskollärarytbildningen om två år bör enligt utskottets uppfattning förlängas till tre år för att utbildningens kvalitet skall kunna höjas. Utskottet ansluter sig alltså till yrkandet 3 i motionen 1975:1370.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande förlängd förskollärarytbildning med

anledning av motionen 1975:1370 yrkandet 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

vid **punkten 7** (Lärares fortbildning m. m.) beträffande *skolledarutbildning* av herr Johansson i Skärstad (c):

Den svenska skolan har bland annat till uppgift att stimulera elevernas sociala utveckling. I läroplanens övergripande mål för den sociala utvecklingen tar man fasta på elevernas framtida samlevnad med andra människor. Samhället kräver av nyblivna vuxna att de skall fungera i flera olika roller: arbetsroll, fostrarroll, medborgarroll etc. Skolan skall förbereda elevernas utövande av alla dessa roller. För att göra eleverna kompetenta för denna uppgift, så att de kan befästa och utveckla demokratin, anges i läroplanen en mängd eftersträfvansvärda egenskaper, bland andra tolerans, samarbetsvilja, solidaritet, ansvars känsla, självständighet. Det är synnerligen angeläget att skolans sociala fostran i enlighet med vad som anförts i motionen 1975:808 får en framträdande plats i den nya utbildning och fortbildning av skolledare som för närvarande utprövas och övervägs. Det är nödvändigt att i skolledarutbildningen stor vikt fästs vid hur läroplanens mål för skolans sociala fostran skall kunna praktiskt förverkligas.